

ו י ק ר א

פ ר ס א

ואשר שם לבו לדבר יוצרנו אל יזוז מנמוקי זקני רבנו שלמה (רש"י) ואל ימוש מהם כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון ויש ללמוד כלם (רשב"ט).

א. ויקרא: מדוע כאן „א“ קטנה? לפי שקריאה זו לא היתה בשלימות, כי אין שלימות אלא בארץ הקדושה (זהר).

ויקרא אל משה: לפי שכתב למעלה בסוף הספר (שמות) ולא יכול משה לבא אל אהל מועד... לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד (רשב"ט).

וידבר ה' אליו מאהל מועד: מצוות הקרבנות כולן (מלבד קרבנות המלוואים, שמות כ"ט) נאמרו למשה באהל מועד (אב).

מאהל מועד: לפי פרוש רש"י מועד מלשון ועד, כמו שכתוב (שמות כ"ט, מ"ג) ונועדתי שמה, היינו אהל שבו נתועד הקב"ה עם משה וישראל, אבל אונקלוס תרגם משכן זמנא, היינו אהל זמני (כמו מועדים שאונקלוס תרגם: זמנים), זאת אומרת אהל שהקב"ה מתגלה בו מזמן לזמן, כי המשכן היה במדבר בנין לפי שעה, והיו מפרקים אותו בנסוע המחנה, וההפך ממנו בזה היה מקדש שלמה שנקרא בית עולמים (על פי כו"ק).

לאמר: דעת המפרשים היא כי מלת „לאמר“ היא בכל התורה לאמר לישראל, אבל ישנם מקומות שאין הפירוש הזה מתאים, כמו גם כאן, שנאמר אחר כך (פסוק ב') דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, ויש אומרים כי מלת „לאמר“ באה להגיד, שדברי האומר הבאים אחריה הם כמו שנאמרו, מבלי לשנות הגוף מנוכח לנסתר (כמו נקודותים ומרכאות אחריהם); הרמב"ן (בפרשת וארא) כותב, כי מלת לאמר באה להורות על ברור הענין, ומוצאים אנו שמלת „לאמר“ באה להורות פרטי הדברים שנאמרו תחלה בלשון סתמית, כמו (בראשית ה', כ"ט) ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמונו, או (בראשית ל', כ"ד) ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחר, או (ש"ב ה', ו') ויאמר לדוד לאמר לא תבוא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים לאמר לא יבוא דוד הנה — את ה„לאמר“ הראשון אפשר כאן להבין כדעת ה„יש אומרים“, וה„לאמר“ השני מסביר את כוונת האומר, היינו, — כדי שדוד לא יבא הנה, גם התלמוד משתמש בלשון אמירה על הבאור והפרוש, ואמרו חז"ל (חולין ק"ד) הנה תני לה והוא אמר לה, היינו, הוא

קבל מרבנו מאמר סתום והוא פרשו ובארו, וכמו שמפרש ר' שמעון בר יוחאי וידבר ה' אל משה „לאמר” — מהו לאמר? לגלות את אשר היה סתום לו, ולכן כתב הגר"א כי הדבור הוא דבור התורה עצמה כמו שהיא כתובה לפנינו, והאמירה היא הפנימיות שבתורה, כוונותיה, טעמיה ופרטיה, והכל נאמר למשה (על פי כו"ק).

ב. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם: בכל המקומות בתורה הדבור הוא על המצוה בכלל, והאמירה היא על פרטיה, וגם כאן הדבור הוא על העולה בכלל, והאמירה היא על פרטי העולה (על פי בחי"י).

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה: בעבור שיצוה אחרי כן בקרבן העוף ובקרבן המנחה, אמר כאן כי כשיקריב אדם קרבן בהמה — יקריב מאלה השנים (מן הבקר ומן הצאן), לא חיה ולא שאר בהמות (רמב"ן).

כי יקריב: כאשר יקדיש מעדרו בעל חי להיות קרבן לה' כי אסור להביא חולין לעזרה (יש"ר). מכם: ולא מן המומר העומד במרדו (א.ב. על פי ספרא). **מכם:** מאוחר, וכן הוא — אדם מכם כי יקריב קרבן, וכמוהו רבים, או יהיה מכם רמז להוציא את הגזול, כי כן כתוב (ישעיהו ס"א, ח') שגא גזל בעולה (א"ע).

קרבן לה': נקרא כך משתי בחינות: א) מלשון התקרבות לה', כי האדם שהתרחק מה' מצד חטאו מתקרב אליו מצד חרטתו ויודויו (על פי צ"ח: ב) מפני שהוא נקרב על המזבח (על פי כו"ק).

מן הבהמה: ולא מן החיה, הכשיר הכתוב לצורך קרבן את הבהמות שהן נרדפות ופסל את החיות שהן רודפות, וכן גם התורים ובני היונה הכשירים הכתוב לקרבן מפני שהם הנרדפים שבעופות (בחי"י על פי הזהר) ועוד יש לפרש כי הכשיר הכתוב את הבהמות שמשכנן בישוב ופסל את החיות שמשכנן בשדה או במדבר (על פי בחי"י).

ג. אם עלה קרבנו: תני ר' שמעון בן יוחאי אין העולה באה אלא על הרהורי עבירת הלב (רמב"ן פסוק ד'): והגוף הקרב לכפר על העולה על הרוח יקרא עולה, גם כן הקרב בעבור חטאת ואשם יקרא חטאת ואשם (א"ע פסוק ד'). **על ה:** הקדים העולה הבאה על הרהורי הלב, והרהור הוא קודם למעשה (מ"ב).

יקריבנו: יקדיש אותו. והמקדיש בעל מום למזבח עובר בלא תעשה, שנאמר (ויקרא כ"ב, כ') כל אשר בו מום לא תקריבו (יש"ר).

אל פתח אהל מועד יקריב אותו: שלא יאמר המקריב לכהן: „לך וקח בביתי את הבהמה שהתנדבתי ועשה אותה קרבן”, שאיזו דרך כבוד כלפי מעלה (בה"ט זח. על פי רבותינו בעלי התוספות).

לפני ח': לא כדי להפטר בכך, אלא כדי להתפלל לה' ולהדבק בו (על פי אב).

ד. וסמך ידו: בפרשת השעיר המשתלח (ויקרא ט"ז, כ"א) כתוב: וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר, ומשם למדו רבותינו כי כל סמיכה היא

בשתי ידיים, ומה שכתוב כאן "בידו" הוא לדרוש — ידו ולא יז שלוחו, שאף על פי ששלוחו של אדם כמותו בשאר מקומות, לא נדון כן בסמיכה (על פי הרמב"ם).
ופמך ידו: מצאנו הסמיכה לשלשה ענינים: א) לתת גדולת הסומך על הנסמך; ב) להעביר חסרון הסומך על הנסמך, כמו שבא הענין גם בשעיר לעזאזל; ג) לתת התנצלות הסומך שאין לו עון במעשה ההוא, כמו שהיה הענין במקלל (ויקרא כ"ד, י"ד) (מ"ב על פי ט).

ופמך ידו: חמשה הדברים הכשרים בורים, היה בעל הקרבן חייב לעשותם בעצמו, והם: א) הסמיכה, ועם הסמיכה היו וידי ותשובה; ב) השחיטה; ג) ההפשטה; ד) הניתוח, כמו שכתוב (פסוק ז') והפשיט... ונתח אותה לנתחיה — כדי להקל על הכהנים מקריבי העולה להעלותה על האש וגם כדי שיתעכלו מהר באש; ה) הרחיצה, כמו שכתוב (פסוק י"ג) והקרב והכרעים ירחץבמים — בארבעה הדברים האחרונים יכולים אחרים לסייע לו, אבל הסמיכה היא בעצמו; והמשה דברים הייבה התורה את הכהן לעשות בעולה, והם: א) קבלת הדם בכלי שרת בעת השחיטה (פסוק ה') והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם; ב) הוצאת הדם על המזבח בשתי הקרנות — צפופית מזרחית ומערבית דרומית (וזרקו את הדם על המזבח סביב); ג) מתן אש על המזבח (פסוק ז'); ד) עריכת שני גורי עצים על האש שהדליקו קודם על המזבח (פסוק ז'); ה) מתן הנתחים על האש והקטרתם (פסוק ח'—ט') (על פי אב).

הנרצה לו: הקב"ה לא יחר אפו עוד בו (מ"ב).

לכפר עליו: להיות כופר עונש שיש עליו (א"ט).

עליו: בשבילו, כמו (תהלים מ"ד, כ"ג) כי עליך הורגנו כל היום (מ"ב).

ה. **והקריבו בני אהרן:** שלא יקריבו כהנים זקנים שידיהם מרתתות (רבותינו בעלי התוספות).

ז. **ונתנו בני אהרן:** שלא יגשו הלויים, וזאת מצוה על הכהנים, ולא פחות משנים (א"ט).

ח. **וערכו בני אהרן:** ולמטה (פסוק י"ב) הוא אומר וערך הכהן, לפי שבן הבקר גדול צריך כהנים רבים לעריכתו, אבל צאן שהוא קטן די ככהן אחד (מ"ב על פי רבותינו בעלי התוספות והרמב"ם):

הפדר: חלב (רשב"ט).

ט. וכרעיו: רגליו (רשב"ט).

ירחץ במים: כהן או לוי, על כן הוצרך להוסיף עם והקטיר מלת כהן (א"ט).

והקטיר הכהן את הכל המזבחה: גם הקרב והכרעים שלא נזכרו עדיין בכלל עריכת הנתחים (יש"ר).

אשה ריח ניחוח לה: קרבן דמתקבל ברעוא קדם ה' — קרבן שמתקבל

ברצון לפני ה' (ת"א).

ריח ניחוח לח': המקריב קרבנו לא יחשוב, שבקרבנו לבד נתכפר עונו, אבל יעלה בדעתו שקרבנו אינו כי אם ריח ניחוח אל מה שהוא עתיד לעשות ואם איננו מתקן מעשיו נאמר עליו: (ישעיהו א', י"א) למה לי רוב זבחיכם; והושאל לשון ריח ניחוח, כי כאשר הריח הטוב הבא מרחוק צד על היות הדבר בעצמו טוב, כמו כן יהיה הקרבן לפני ה' כמבשר על המעשים הטובים שעתיד המקריב לעשות מכאן והלאה (כו"ק).

י. ואם מן הצאן קרבנו: הפרשה הזאת בעולת הצאן, ודינה כדין עולת בקר בכל מעשה, ולכן קצר כאן ולא הזכיר (כמו בפסוק ד') וסמך, ונרצה, והוסיף לומר על ירך המזבח צפונה לפני ה', לבאר כי לפני ה' שכתוב בבן בקר (פסוק ד') הוא ירך המזבח בצפון, (רמב"ו).

ואם מן הצאן קרבנו: מחמשת העבודות הנעשות על ידי הכהנים לא הזכיר כאן שלש: א) קבלת הדם — כי זה נכלל באמרו (פסוק י"א) וזרק... את דמו, שאם לא יקבלוהו בכלי לא יוכלו לזרוק; ב) את מתן האש על המזבח; ג) ואת עריכת העצים על האש, כי זה נכלל באמרו (פסוק י"ב) וערך הכהן אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח; כאן לא נאמר יקריב אותו לרצונו לפני ה' כמו בעולת הבקר, כי קרבן הבקר היה חשוב ויקר, ודרך המתנדב דבר שדמיו מרובים שיתעצב בשעת הנהיגה יותר מאשר המתנדב דבר שדמיו מועטים. בעולת הצאן נאמר (פסוק י"ב) וערך הכהן אתם (את הנתחים), כי כהן אחד יכול לעשות זאת, ובעולת הבקר נאמר (פסוק ח') וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים, כי שם צריכים לערוך אותם כהנים רבים (על פי אב).

מן הכבשים או מן העזים: לפי שיש חלוק ביניהם בשלמים (פרק ג') פרט בעולה ששויים בעבודתם (יש"ר); י ק ר י ב נ ו: יקדישנו (יש"ר).
י"ד. ואם מן העוף עלה קרבנו לח': לא הזכיר "לה" לא בעולת בקר ולא בעולת צאן, מפני שנאמר בתחילה (פסוק ב') אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (על פי אב).
והקריב מן התרים או מן בני היונה: אחד מן התורים או אחד מן בני היונה, כמו (שמות ו', כ"ה) ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה (אב).

ט"ו. והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו: המליקה בעוף היא במקום השחיטה בבהמה, אלא השחיטה כשרה בור, והמליקה פסולה בור, השחיטה היתה על ירך המזבח צפונה רחוק מהמזבח, והמליקה סמוך למזבח (והקריבו הכהן א. המזבח — ומלק את ראשו) כדי שיהא נמצא דמו על קיר המזבח, ומפני שדמו מועט, לא קבלו את דמו בכלי ולא זרקו על המזבח סביב כמו אצל הבהמה (על

פי אב).

ט"ז. והשליך אתה אצל המזבח קרמה אל מקום הרשן: מקום הדשן היה למטה במזרח המזבח, ששם זריחת השמש; כדי שלא יחשוב החושב שהיו עובדים לשמש, היו הדברים הנכבדים במקדש לפאת מערב, והפחותים והנבזים לפאת המזרח (על פי הרלב"ג).

פ ר ק ב'

א. ונפש כי תקריב... סלת יהיה קרבנו: אמר הכתוב ונפש כי תקריב, בלשון נקבה, וחזר וכנה אותה בשם זכר (קרבנו). וכן (ויקרא ד', ב') נפש כי תחטא... ועשה, או (ויקרא ד', כ"ז) ואם נפש אחת תחטא... ואשם, או (ויקרא ה', א') ונפש כי תחטא... והוא קד, וכאלה רבים (אב).

קרבן מנחה: כל המנחות הנן קדשי קדשים, ולפי שהוא דרך העניים להקריב מנחה, חבב הקב"ה לעשותן קדשי קדשים להראות שהוא מחבב עניים (ב"ש).

ב. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ: והביאה אל אחד מבני אהרן הכהנים וקמץ (אב). וקמץ משם (עיין ברש"י) הקמיצה במנחה היתה דוגמת השחיטה בזבח, אלא שהיא כשרה בכל מקום בעזרה, אבל השחיטה כשרה בור והקמיצה פסולה בור כמליקה (אב). על פי הרמב"ם.

ג. והנותרת: ובקרבנות בהמה אמר הנותר, מפני ששם היה הנותר דבר מועט, וכאן הנותר מרובה — כל המנחה חוץ מהקומץ (על פי אב).

קדש קדשים מאשי ה': אף על פי שנאכלת לכהנים, לא יצאה מקדושתה, אלא קדש קדשים היא כמו הקומץ שקרב על המזבח, כי היא נתונה לכהנים מאשי ה' — ממתנות הראויות להיות מאכל אש על המזבח, אלא שהקב"ה נתן חלק זה מאשי לכהנים, לכן דומה לחלק שעלה על האשים (יש"ר).

ד. וכי תקרב: וכי תקדיש (יש"ר).

ה. אשר יעשה: אשר יתוקן כהלכתו, ובא יעשה לשון זכר במקום נקבה.

והראוי — «תעשה» (יש"ר).

י"א. כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ: הן המנחות האמורות בפרשה זו והן המנחות המפורשות במקום אחר, כולן אסורות להעשות חמץ, חוץ משתי הלחם וגם מקצת לחמי תודה, אבל מהן אין דבר למזבח, ולכן אמר כאן אשר תקריבו לה', כלומר אותן שיש בהן דבר למזבח (יש"ר).

י"ג. וכל קרבן מנחתך במלח תמלח: יחזור על מביא המנחה, שאמר בו בתחלת הפרשה ואם מנחה מרחשת קרבנך, והטעם כי המליחה כשרה בור כמו

יציקה ובלילה (רמב"ן). במלח תמלח: הרלב"ג בתועלת-יהיו" אמר, שהטעם הוא מפני שהמלח דוחה העפושים; ורחבה מצות ה' מאד מסכות נקלות כאלו אך בסוף דבריו אמר כמשכיל: ו«אפשר שתהיה בזה תועלת אחרת ולא ידעתי עד היום» (מ"ב). מלח ברית אלהיך: מלח הוא דבר המתקים, ולפיכך צוה הקב"ה להקריבו במנחות ובקרבנות. להראות שהקרבנות הם ברית קימת לעולם וכפרה. וכבר פירשו, כי הכל יודעים שהקב"ה אינו צריך לא לריח ולא לשום הקרבה, אלא לזכות בהם את ישראל; שאדם חוטא ומקריב קרבן, מתכפר לו ויודע הוא שהוא נקי, ונוהר יותר מלכלך את עצמו בחטא. כאדם שיש לו בגדים נקיים נוהר מן הטיט, אבל כשהם מלוכלכים אינו נוהר, וכן כל המצוות אין הקב"ה צריך אלא לזכות את ישראל, כמו שאמרו רבותינו: רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (בי"ט). על כל קרבן בך תקריב מלח: על כל קרבנותיך, שכל הקרבנות טעונים מלח כמו המנחה (רמב"ן).

במלח תמלח: אילו אמר תמלח לבד, הייתי אומר במי מלח, תלמוד לומר במלח — במלח ממש (יש"ר על פי ספרא).

י"ד. קלוי באש: מלת קלוי — על הצריבה, לא על השריפה לאפר, ולפי שהצריבה תתכן על ידי ברזל חם, דקדקה התורה ואמרה באש (יש"ר).

פ ר ק ג

א. **ואם זבח שלמים קרבנו:** העולה היא כולה לה', המנחה לה' ולכהן, השלמים — לה' לכהן ולבעלים, ולא פירש כאן, אלא בפרשת צו, למי יהיה הנותר מהשלמים (על פי א"א).

זבח שלמים: אבל עולה וחטאות ואשם אינם קרואים זבח, והטעם הוא לפי שבשר השלמים נאכל לבעלים, כי זבח הוא סעודה של שמחה, מה שאין כן בשאר הקרבנות שאינם לסעודת הבעלים (יש"ר).

ז. **אם כשב הוא מקריב:** כשב הוא גדול, כמו (בראשית ל', מ') והכשבים הפריד יעקב, וכבש הוא קטן (בה"ט).

ט. **זאת החלב:** שם חלב בלשון הקדש — השומן הנפרד שאינו עם הבשר כדבר אחד, והשומן המתערב בבשר שאינו נפרד ממנו נקרא שומן (הרמב"ן).

ט"ז. **והקטירם הכהן המזבחה:** באימורי הבקר הוא אומר (פסוק ה') והקטירו אותו, וכן בכבש (פסוק י"א) — והקטירו הכהן, וכאן באימורי העז — והקטירם. אמורי הבקר (וגם אימורי הכבש — בשל האליה) היו בכמות גדולה, ולכן די ששיימם על העצים מקובצים יחד. אבל אמורי העז היו בכמות מועטה והיה הכהן מניחם מפוררים על העצים, כדי שיהדרו את המזבח בעשן היוצא

מהם, לכן נאמרה בראשונים ההקטרה בלשון יחיד ובאחרונים בלשון רבים (על פי אב).

י"ז. כל חלב וכל דם לא תאכלו: פן יעלה על לבך הואיל והמזבח אוכלו, אף אני כן, תלמוד לומר לא תאכלו (ח).

פ ר ק ד

א. וידבר ה' אל משה לאמר: ארבע פעמים נאמר בפרשה זאת וידבר ה'/ בדבור הראשון (פרק א', א') נצטוו כל מצוות העולות, המנחה והשלמים, בדבור השני (כאן) — מצוות החטאת, בדבור השלישי (ה', י"ד) אשם מעילות ואשם תלוי; ובדבור הרביעי (ה', כ') — אשם גזלות, והזכיר קודם קרבנות נדבה (עולתה) מנחה, שלמים) ואחר כך קרבנות חובה (חטאת, אשם) (על פי אב).

ב. נפש כי תחטא: מצינו ג' לשונות בחוטאים — „כִּי“, „אִם“, „אֲשֶׁר“. ביחיד החוטא כתוב „נפש כי תחטא“, ברבים החוטאים נאמר (פסוק י"ג) „ואם כל עדת ישראל ישגו“ וכן גם בכהן משיח נאמר (פסוק ג') אם הכהן המשיח יחטא ובנשיא נאמר „אשר נשיא יחטא“ (פסוק כב') ואמרו המפרשים שלשון „כִּי“ מורה יותר על ודאות מאשר לשון „אִם“ ולשון „אֲשֶׁר“ מורה יותר על ודאות מאשר לשון „כִּי“, לפיכך בחטא הרבים (ובחטא הכהן המשיח) שאיננו שכיח שרבים יסכימו על חטא נאמר „אִם“, בחטא היחיד שזה שכיח יותר נאמר „כִּי“, ובנשיא הנוהג את נשיאותו ברמה מתוך רום לבבו וודאי שיבוא לייד חטא נאמר אשר (כִּי בעקבות בחי, צ"ה וזהרה), ומה שנאמר (פסוק כ"ז) ואם נפש אחת תחטא — למה כתוב „אִם“ ו„אחת“? כרגיל חוטא היחיד בדבר שהרבים נכשלים בו, ואם הוא חוטא בדבר שאיננו רואה שאחרים עושים כך — היינו, אם נפש אחת תחטא — הרי זהו בלתי רגיל, ולכן נאמר „אִם“ (על פי כ"ז).

נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה'... ועשה מאחת מהנה: ה"מ"מכל וה"מ"מ אחת נראה לי ענינם כמו נגד (פי תחטא... נגד כל מצות ה' ועשה נגד אחת מהנה), כמו (ש"ב כ"ב, כ"ב) ולא רשעתי מאלקי, וקרוב לזה (במדבר ל"ב, כ"ב) והייתם נקיים מה' ומישראל (שד"ל).

ג. יחטא לאשמת העם: אשמת העם גרמה לו לחטא (צ"ח).
לאשמת העם: שהורה שלא כהוגן ואשם העם וכלם שוגגים (א"ע). לחטאת: להסרת החטא, כמו (במדבר י"ט, י"ט) וחטאו ביום השביעי, שענינו טיהור הדבר (כו"ק).

והקריב על חטאתו: בעבור חטאתו: פר בן בקר: מפני שהחוטא הוא גדול, יקריב הפר שהוא הגדול מכל הקרב על המזבח (על פי א"ע).

ה. **מדם הפר**: לרבותינו (זבחים כ"ה) צריך לקחת את כל דם הפר, כאלו כתוב הדם מהפר, וגורעים (ה"מ" מדם) ומוסיפים (את ה"מ" להפר) ודורשים. ומצאנו גם כן (דברים ט"ו, ז') כי יהיה אביון מאחד אחיך, שהמובן הוא אחד מאחיך, וכן (דברים כ"ח, ל"ב) ואין לאל ידך — במקום אין אל לידך (על פי כו"ק).
ז. **על קדנות**: כל עוקץ הבולט מראשו של דבר הושאל עליו שם קרן, ואמה על אמה ברום אמה הנתזו בראש המזבח בכל זוית נקרא קרן (כו"ק).

י"ב. **ושרף אתו על עצים**: ולא אמר על העצים, מלמד שכל העצים כשרים, אפילו קש וגבבה, שנקראים עצים בלשוננו (אב. על פי ספרא).

על שפך הדשן ישרף: צוה הכתוב לשרפו בתוך לעיני הכל לומר שלא יתביש אדם מחטאו ויתודה עליו, שהרי אפילו כהן גדול מתודה ומביא חטאתו (בה"ט).

י"ג. **ונעלם דבר מעיני הקהל**: מהסנהדרין שהם עיני הקהל המראים לקהל את הדרך בה ילך (על פי צ"ה).

ט"ו. **וסמכו זקני העדה**: הם המנהיגים והם יסמכו את ידיהם בעדם ובעד כל ישראל, כי לא יתכן שיסמכו כל ישראל (א"ט).

כ. **וכפר עליהם הכהן**: אין בידי הכהן עצמו לכפר, רק בעבודתו אשר יעשה כפי המצווה עליו הוא מסבב הכפרה מאדון הסליחות (כו"ק).

ונסלח להם: וכן (כ"ו) ונסלח לו, (ל"א) ונסלח לו, אבל בחטאת הכהן המשיח לא הזכיר ונסלח לו, אולי לרוב מעלתו לא יתכפר ולא יסלח לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לאלקיו, כי מלאך ה' צבאות הוא, וצריך להיות נקי וטהור ידים (על פי הרמב"ן פסוק ב').

ונסלח להם: מן השמים, כי העון מתבטל עם הקרבן, וזהו לשון וכפר. אבל הסליחה מסורה להקב"ה בלבד, בענין שכתוב (תהלים ק"ל, ד') כי עמך הסליחה (בחי').

כ"ב. **אשר נשיא יחטא**: כמו ואשר נתן כתר מלכות בראשו, היינו כתר מלכות אשר נתן בראשו (רשב"ם), אשר נשיא יחטא: כאלו אמר — ואם אשר יחטא הוא נשיא (עפ"י א"ט). אשר נשיא יחטא: כאשר נשיא יחטא, כמו (דברים י"א, כ"ז) את הברכה אשר תשמעו — כאשר תשמעו, (שמות י"ד, י"ג) אשר ראיתם את מצרים היום — כאשר ראיתם. או (שמות ל"ד, י"ח) שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך — כאשר צויתך (רמב"ן).

כ"ג. **או הודע**: ע"י יסורים שה' הביא עליו (על פי צ"ה).

או הודע: אם הודע (רבותינו בעלי תוספות). בנשיא וביחיד כתוב או הודע. ולא בכהן משיח וצבור, מפני שהנשיא והיחיד מביאים אשם תלוי ואם הודע אליו. מביא חטאת, אבל צבור וכהן משיח אינם מביאים אשם תלוי (על פי ב"ט).

כ"ז. בעשתה אחת ממצות ה': בכהן המשיח, בסנהדרין ובנשיא אמר מכל מצות ה', כי אין היחיד יכול להכשל בכל העברות כמוהם (על פי אב).
ל"א. לריח ניחוח: אצל הכהן הגדול, העדה והנשיא לא כתוב ריח ניחוח, מפני שהקב"ה מקפיד על הגדולים שחוטאים (ב"ש).

פ ר ק ה

א. ונפש כי תחטא: בזה שהוא יכפור שיודע עדות (אוה"ח).
ושמעך קול אלה: ענינו שנשבע לשקר, ואמר ושמעה, מפני שכן היה המנהג שלא לבטא האלה והקללה בפיו, רק אחרים היו משביעים אותו, והוא עונה אמן, כמו שהיה הענין בסוטה (שד"ל על פי אוה"ח).
והוא עד או ראה או ידע: אינם שלשה ענינים, אלא הוא עד או מתוך ראייה או מתוך ידיעה, היינו ששמע שהנתבע הודה לפני עדים (על פי הרמב"ן).
ב. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא: באב הטומאה, כמו שמפרש והולך (י"ט"ד).

ה. והתודה: העיקר בידוי היא ההסכמה הגמורה לעזיבת החטא (כ"ק).
ה—ו. והתודה... והביא את אשמו: אין הסדר כך, אלא הוא מביא את החטאת וסומך עליה ומתודה (רמב"ן).
ו. והביא את אשמו: אשם זה — חטאת היא, כמו שנאמר... לחטאת (על פי אב).

ז. ואם לא תגיע ידו: כי היד היא העושה כל מלאכה והיא הקונה — רמו למי שאין לו (א"ט).

ואם לא תגיע ידו די שה: לפי שטמא הנכנס למקדש והנשבע שבועת ביטוי אינם נהנים מן החטא, הקל עליהם הכתוב בקרבן עולה ויורד, אבל אוכל חלב ודם ואוכל ביום הכפורים ועושה מלאכה בשבת שנהנים מן החטא הם בקרבן קבוע, וכל שכן עובד עבודה זרה בשוגג שפשט ידו בעיקר (רבותינו בעלי התוספות).
ואם לא תגיע ידו: אין אומרים לו ללוות (ח. על פי ספרא).

שתי תרים: לכך צריך להביא שנים שהם כנגד חטאת של עשיר שיש בה אמורים לגבוה ובשר לכהנים, הכא נמי העולה לגבוה והחטאת לכהנים, ואילו לא היה מביא אלא עולה לא היה לכהנים כלום, ואילו לא היה מביא אלא חטאת לא היה לגבוה כלום, שאין אמורים בעוף (בה"ט על פי א"ט).

אחד לחטאת ואחד לעולה: טעם העולה הוא — אולי הרהר אחרי מדותיו של הקב"ה על שאין ידו משגת להביא כשבה או שעירה (על פי א"ט בשם ר' יצחק).
י. וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר הטא: וכן בעשירית האיפה (פסוק י"ג) וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר הטא מאחת מאלה, — ובקרבן עשיר נאמן (פסוק

ו) וכפר עליו הכהן מחטאתו, לפי שיש בפרשה זו שלשה מיני חטאים — טומאת מקדש וקדשיו, שיש בה עונש כרת, וזו חמורה מכולם, ושבועת העדות שחייב קרבן על זדונה, ושגגתה, זו קלה משלפניה וחמורה משלאחריה, שהיא שבועת ביטוי, שאינו חייב (קרבן) אלא על שגגתה, — הייתי יכול לומר, שאין קרבן של עוף בדלות וקרבן של עשירית האיפה בדלי דלות בא אלא על הקל, ולא על החמור, לכן נאמר כאן מחטאתו אשר חטא, ובדלי דלות מחטאתו אשר חטא מאחת מאלה — לומר שהקרבנות האלה באים על כל שלשת הסוגים הנ"ל של חטאים (על פי אוה"ח).

י"א. עשירית האפה: מאכל לאיש אחד ביום אחד (א"ט).

י"ט. אשם הוא אשם אשם לה': אשמה הוא על חובתה דהוא חב אשמה

יקרב קדם ה' — אשם הוא, על חטאו אשר חטא יקריב אשם לה' (ת"א).

כ"א. נפש כי תחטא ומעלה מעל בה': קשה גזל הדיוט מגזל גבוה,

כי בגזל הדיוט הקדים החטא למעילה, ובגזל גבוה (פסוק ט"ו) הקדים מעילה

לחטא; בגזל הדיוט ייחס המעילה לה', ובגזל גבוה — לא (צ"ח).

ומעלה מעל בה': שעבר על מצות לא תעשה מדבר שהוא בינו ובין אדם

(א"ט).

ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו: שבדבר הזה אין מכיר בו אלא ה'

יתברך — ועמיתו (מ"ב).

כב. בהנה: ה"הא" נוסף (א"ט).

כ"ג. והיה כי יחטא ואשם: כפל הלשון להורות כי הוא חוטא להקב"ה

ולבעל דינו, ולמדך כאן, כי מי שיש בידו גזל והטא בו לחברו — גם להקב"ה

הוא חוטא (בחי').

והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון

אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא: בכפירה (פסוק כ"א—כ"ב) הזכיר

חמישה מינים — פקדון, תשומת יד, גזל, עשק, אבידה, ובהשבה לא הזכיר אלא

ארבעה, וכדי לכלול את החמישי, אמר (פסוק כ"ד) או מכל אשר נשבע עליו

לעיקר (צ"ח). לפי שיש בתשומת יד פרטים רבים, כל מיני משא ומתן בין בני

האדם (יש"ר).

כ"ג—כ"ה. והשיב את הגזלה... ואת אשמו יביא לה': שאין הקרבן

מכפר אלא אם כן פייס את הניזק קודם הבאת הקרבן, כאמרם ז"ל (ב"ק,

פרק ט' משנה י"ב) הביא את אשמו עד שלא השיב גזלו לא יצא (ט).

כ"ד. ביום אשמתו: ביומא דתהא על חובתיה — ביום שהוא מתחרט

על אשמתו (ת"י).

יתננו ביום אשמתו: את הקרן והחומש יתן ביום אשמתו, היינו

כיום שמכיו כי אשם, (הנצי"ב על פי בחי'י). אבל את הקרבן אינו מחויב להביא מיד כששב מחטאו, אלא בבא הרגל ויעלה לירושלים, או מחויב להביא כל חובותיו (נצי"ב).

צ 1

פ ר ס ו

ב. צו את אהרן ואית בניו: קודם דברה התורה אל בני ישראל, ועכשיו אל הכהנים, לפיכך סדר הקרבנות קודם הוא — קרבנות נדבה וקרבנות חובה, ופה — קדשי קדשים וקדשים קלים (הו. על פי הרמב"ן).
זאת תורת העלה היא העלה... לא דבר כאן בכל העולות, אלא בעולת התמיד של הערב שהיא נקטרת כל הלילה, ואמר "היא העולה" לפי שנתפרש בפרשת תצוה ענין התמידים, ונאמר שם (שמות כ"ט ל"ט—מ"ב) ואת הכבש השני תעשה בין הערבים... עלת תמיד לדרתכם, והנה לא אמר כיוצא בזה על עולת הבוקר, להכשיר שתהא נקטרת כל היום, לפי שלא היה צריך לומר שהקרבן יהא נקטר בכל היום של הקרבנות, אבל בעולת הערב יתכן לחשוב שאין הלילה כשר להקרבנות מפני שהלילה הולך אחר יום המחרת ואיננו כבר חלק מיום הקרבנות, כמו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, לזה הוצרך הכתוב להכשיר את הלילה הבא אחר יום הקרבנות לענין ההקטרה (על פי אב.). (כי במקדש הלילה הולך אחר היום שלפניו).

על מוקדה: ה"הא" נוסף (א"ט).

זאש המזבח תוקד בו: שתוקד במזבח כל הלילה, כי מצוה ששימו ביום עצים הרבה כדי שלא יתאללו לגמרי — ותכבה האש ממנו (רמב"ן).
ג. מדו: בגדו, (שמואל-א' ד', י"ב) ומדיו קרועים, לשון בגדים (רשב"ם על פי ת"א).

ולבש הכהן מדו כד ומכנסו בד ילבש על בשרו: תרומת הדשן צריכה בגדי כהונה, ואין עבודה בשני הבגדים מהם בלבד, אבל הזכיר אלה השנים לדבר שנתחדש בהם כאן, לאמר שתהא הכתונת במדתו ושלא יהא דבר הוצץ בין בשרו ובין המכנסים (כפי שפירש רש"י), והוא הדין שצריכה כל בגדי כהונה — ארבעה להדיוט ושמנה לכהן גדול (על פי הרמב"ן). והזכיר את שני החדושים האלה כאן מפני שבעבודה זו של תרומת הדשן יכול האדם לטעות ולחשוב שהיא עבודה קלה, ואולי ילבשו הכהנים כותיות קצרות שלא יתלכלכו בדשן, או ילבשו בגד